

Szakmai zárójelentés a K 105559. sz.
„A csoportos keresetindítás összehasonlító értékelése” c. OTKA
kutatásról

Vezető kutató: Prof. Dr. Harsági Viktória

A szakmai záró beszámoló a 2012. október 1-jétől 2017. szeptember 30-ig terjedő öt éves kutatási időszakra vonatkozik.

A kutatás fő célkitűzése a csoportos perlés különböző jogi kultúrákban fellelhető modelljeinek átfogó elemzése és annak vizsgálata volt, hogy a más államokban létező megoldások közül adaptálható-e bármelyik (esetlegesen milyen módosításokkal). Ez a vizsgálat több jogágra kiterjedő módon történt, dominánsan az eljárásjogi kérdésekkel kívánt foglalkozni.

A kutatómunka első szakasza – a kutatási tervben leírtaknak megfelelően – főként a kutatás elméleti megalapozására, a kutatáshoz szükséges szakirodalom beszerzésére irányult. A magyar szabályozási környezet feltérképezését Kaliczka Alexandra kezdte meg egy táblázatos munkaanyag elkészítésével, melyben vázaltszerűen összefoglalta a már meglévő közérdekű igényérvényesítési mechanizmusokat és azokat jellegük alapján rendszerezte. Az akkori magyar szabályozás elégtelen voltáról tartott a vezető kutatói felkérésre 2013. október 2-án egy potsdami nemzetközi konferencián előadást „Kollektiver Rechtsschutz – Ungarn und der Einfluss der Europäischen Entwicklung.” címmel (a „Konvergenz der Rechte – Gemeinsames Forschungsprogramm” keretében szervezett Verbesserung im Zivilprozess? Vers la rationalisation de la procédure civile? c. konferencián, Universität Potsdam). Az előadásnak a továbbfejlesztett változata egy tanulmánykötet részeként egy rangos nemzetközi kiadónál 2013 decemberében Münchenben jelent meg. (Harsági Viktória: Kollektiver Rechtsschutz – Ungarn und der Einfluss der Europäischen Entwicklung. in: Schulze, Götz (ed.): Europäisches Privatrecht in Vielfalt geeint – Der modernisierte Zivilprozess in Europa. Sellier, München, 2013, 221-237. p.).

Ezzel egyidőben társszerzőségben született meg a vezető kutatónak egy angol nyelvű tanulmánya, mely a keresetelési joggal foglalkozik, nagy hangsúlyt fektetve a közérdekű igényérvényesítési eljárási mechanizmusok kérdéskörére [Harsági Viktória / Kengyel Miklós: Hungary – Civil Law, in: Elia Antonio et al (eds.): Standing up for Your Right(s) in Europe. A Comparative Study on Legal Standing (Locus Standi) before the EU and Member State Courts. Intersentia, Cambridge, 2013, 322-344. p.].

Ezzel párhuzamosan vontuk be a kutatómunkába Gelencsér Dániel akkori joghallgatót, tanszéki demonstrátort, aki – elsődlegesen az anonimizált bírósági ítéletek internetes adatbázisára alapozva – készített egy munkaanyagot a kutatócsoport számára a bírósági gyakorlatot széles körben feltérképezve „Közérdekű igényérvényesítés a magyar bíróságokon” címmel mintegy 184 oldal terjedelemben, amely a kutatás későbbi időszakára tervezett empirikus kutatáshoz jó alapot nyújtott tanulmány formájában történő feldolgozásra is.

Az első év kiemelt kutatási területe volt a kollektív igényérvényesítési eljárások során felmerülő ösztönzési hatások feltérképezése, melyet Szalai Ákos szenior kutató végzett el. Eredményeit

kb. 2,5 szerzői ív terjedelemben foglalta össze (a tanulmány elektronikusan hozzáférhető „Kollektív keresetek joggazdaságtana” címmel a Pázmány Law Working Papers sorozat részeként a 2013/12. számozás alatt). Ennek továbbfejlesztett változata „Kollektív keresetek joggazdaságtana” címet viselve a Iustum Aequum Salutare c. folyóiratban jelent meg.

Az alapozó kutatások közé tartozott még a kis pertárgyértékű ügyek és a kollektív jogérvényesítés kapcsolatának vizsgálata. Erre Horváth Írisz vállalkozott, aki perhatékonysági és joggazdaságtani szempontokat figyelembe véve készítette el esettanulmányát, „Sok kicsi sokra megy? - Csoportos igényérvényesítés kis értékű követeléseknél” címmel, melyet a Gazdaság és Jog c. folyóirat 2013/11. számában jelent meg.

A szektorális jellegű szabályozások (környezetvédelem, versenyjog) a kutatás második évétől jutottak volna hangsúlyosabb szerephez a kutatási tervben foglalt eredeti elképzelés szerint. A téma aktualitására tekintettel azonban Szilágyi Pál szenior kutató már az első évben – tanulmányt írt „Csoportos keresetek az Egyesült Királyság antitröszt jogában” címmel (várható megjelenése: 2014 első féléve), tekintettel arra, hogy az Európai Bizottság sok éves munkáját beelőzve 2012 tavaszán a brit kormány olyan javaslatcsomagot terjesztett elő, amely elősegíti a magánérdekű jogérvényesítést az angol bíróságok előtt. Ennek egyik eleme az opt-out rendszerű csoportos kereset, továbbá a fórumot is kijelölték ilyen jellegű keresetekre a Competition Appeal Tribunal elsődlegessé tételével. A reformoknak köszönhetően az amerikai rendszer egy erodált változatát vezették be, amely a kedvező pereskedési szabályok, valamint a perlést elősegítő tényezőknél köszönhetően egy kedvelt fórummá tehetik az angol bíróságokat a versenyjogi kártérítési keresetek esetében.

Szintén az angol modellt tanulmányozta és itthoni feldolgozásra anyagot gyűjtött a vezető kutató kéthetes cambridge-i tanulmányútja során, mely nem terhelte az OTKA kutatás költségvetését, más forrásból sikerült fedezni. A tanulmányút módját adott a külföldi szakemberekkel való konzultációra is, az elmélet oldaláról Dr. Neil H. Andrews professzor úrral és gyakorlati tapasztalatokról pedig Dr. Robert Turner bíró úrral.

A négy évre tervezett projekt *második évében* a munkatervnek megfelelően a kutatás súlypontja az összehasonlító jogi megközelítésre helyeződött át. A vezető kutató által 2013. november 7-8.-ra szervezett másfél napos nemzetközi konferenciának éppen ez állt a középpontjában, melyen 9 külföldi előadó vett részt főképp európai országokból (Egyesült Királyság, Franciaország, Hollandia, Lengyelország, Németország, Olaszország, Svédország, USA). Mellettük az OTKA kutatócsoport szenior kutatói is prezentálták eddigi kutatási eredményeiket egy-egy angol nyelvű előadás keretében (Bándi Gyula: Access to Justice in the Environmental Protection and the Case-law of the Court of Justice. Harsági Viktória: Need for Collective Redress in Hungary – in a Broader Sense than Today, Szalai Ákos: Economic Analysis: Basic Problems of Group Litigation, Tóth Tihamér és Szilágyi Pál: Perspectives of Group Litigation in Hungarian Competition Law?)

A konferencia eredményeképpen 2014 novemberében jelent meg összehasonlító tanulmánykötetünk közel 260 oldal terjedelemben Cambridge-ben az Intersentia kiadó gondozásában. [Harsági/van Rhee(eds.): Multi-party Redress Mechanisms in Europe: Squeaking Mice? Intersentia, Cambridge-Antwerp-Portland, 259 p.]. A könyv külföldi kollégák bevonásával feldolgozta a jelentősebb európai modelleket, így az angol, a belga, a francia, a holland, a magyar, a lengyel, az olasz és a svéd szabályozást, illetve annak gyakorlatát. A kollektív igényérvényesítés alaptípusának számító amerikai class action elemzésére és az

európai jogfejlődésre is szánt egy-egy tanulmányt a kötet. Valamint tartalmaz egy összehasonlító jogi tanulmányt is [Harsági/ van Rhee (eds.): *Collective Redress in the European Union - Comparative Perspectives*. in: Harsági/ van Rhee (eds.): *Multi-party Redress Mechanisms in Europe: Squeaking Mice?* Intersentia, Cambridge-Antwerp-Portland, XIX-XXXVI.p, 2014]. A kötet számos tanulmánya közül összesen ötöt jegyeznek az OTKA kutatócsoport tagjai (vö. közleményjegyzék). Köztük megjelennek a környezetjogi és versenyjogi aspektusokat feldolgozó kutatások első eredményei is a kutatási tervvel összhangban. A kötet hatása a tudományos életre hamar megmutatkozott, szokatlan gyorsasággal reagálva, már megjelentek az első idéző hivatkozások a kötetben megjelent munkákra a Londonban 2015 második felében kiadott *Collective Redress in Europe – Why and How?* British Institute of international and Comparative Law c. kötetben (szerk: Lein/ Fairgrieve / Otero Crespo / Smith).

A polgári perjogi rekodifikációt vezető Dr. Németh János professzor úr a felek és képviselőik kérdéskörével foglalkozó témabizottság elnökéül kérte fel a vezető kutatót az OTKA kutatás kezdő évében, mely bizottság egyik fő feladata a csoportos perlés meghonosíthatóságának vizsgálata. A témabizottság munkájában a kutatócsoportból Dr. Bándi Gyula professzor úr is részt vett számos kiváló kolléga mellett. Egy éves intenzív munkát követően a bizottság benyújtotta Dr. Németh János professzor úr részére a kollektív jogérvényesítés szabályozási koncepciójához kidolgozott javaslatait, melyet a kodifikációs szerkesztő bizottság az új Pp. koncepciójának összeállítása során felhasznált. E munkához kapcsolódóan a kutatócsoport munkája keretében egy összehasonlító jogi tanulmánykötetet is megjelentettünk [Harsági, Viktória (szerk.): *Közép-európai polgári perjogi reformok és kodifikációk az elmúlt negyedszázadban – Tradíció és megújulás. Tanulmánykötet.* HVG-ORAC, Budapest, ISBN 9789632582207, 261 p., 2014], melyet a vezető kutató szerkesztett és tanítványai, illetve társtanszékek doktoranduszai fordítottak magyarra. Az OTKA kutatócsoportból a fordítások egy részét Horváth Edit Írisz készítette el.

A projekt *harmadik évére* a kutatási terv azt irányozta elő, hogy a kutatócsoport az összehasonlító jogi kutatásaiban az európai kontinensre összpontosít. A téma joggazdaságtani vonatkozásai tekintetében a különböző ösztönzési problémákra adott speciális válaszokat vizsgálja, valamint ebben az időszakban válik intenzívebbé a jogterületi jellegzetességek tanulmányozása, a környezetszennyezésből eredő, valamint fogyasztóvédelmi, versenyjogi kollektív jogviták fejlesztési lehetőségeinek feltérképezése. Vállalta továbbá a kutatócsoport, hogy az év második felében elkezdje az eredmények összegzését, és a kutatás fő kérdésére való válaszkeresést, vagyis arra, hogy melyik modell(ek) képezhetné(k) egy esetleges magyar jogfejlesztés alapját.

A fenti vállalások tekintetében a következő eredmények születtek a kutatás harmadik évében.

A vezető kutató több tanulmánya jelent meg 2014 végén és 2015 első negyedévében az angolszász szabályozásról. [Harsági, Viktória: *Kollektív igényérvényesítés az angolszász világban.* Magyar Jog, 2014/11, 624-632. p.; Harsági, Viktória: *Sokalanyú eljárások az angol jogban – képviseleti eljárások és a csoportos perlés.* Jogtudományi Közlöny, 2015/1, 16-26. p.; Harsági, Viktória: *Kollektív igényérvényesítési mechanizmusok Angliában.* Harsági et al. (eds.): *Határon átnyúló viták rendezése – Törekvések és megoldások.* Pázmány Press, Budapest, 2015, 35-56. p.]

Az összehasonlító jogi tanulmányok sorának folytatása érdekében a vezető kutató négy napot töltött 2015 júniusában Regensburgban a jogi kar könyvtárában kutatással, ahol tanulmányozta a német Verbandsklage intézményét, valamint a Gesetz über Musterverfahren in Kapitalmarktrechtlichen Streitigkeiten elnevezésű törvényhez kapcsolódó irodalmat. Ennek eredményeképpen a következő évre elkészült, megjelenésére kis késéssel került sor [Harsági Viktória: A szektorális jellegű német kollektív jogvédelem. IAS, 2017/3, pp. 57-69.].

A környezetvédelmi aspektusokkal foglalkozott Prof. Dr. Bándi Gyula külföldön megjelent könyvfejezete (Bándi Gyula: Hungary. Environmental Law series. International Encyclopedia of Laws. Kluwer Law International 2016, The Netherlands, Part V. Juridical Actions of Individuals p. 235-250) valamint konferencia előadása: A környezeti bűncselekmények szakértői bizonyításának nehézségei, időszerű nyomozási és jogalkalmazási gyakorlati problémák c. workshop előadás: "A szakkérdések szerepe az Európai Unió bíróságának környezetjogi ítélkezésében" Nemzetközi Rendészeti Akadémia, International Law Enforcement Academy (ILEA), 2015. május 14-15.

A kollektív igényérvényesítés magyar szabályozásával kapcsolatos javaslatokat tartalmazó több tanulmánya is készült a vezető kutatónak, melyek egy része már megjelent hazai tanulmánykötetekben [Harsági, Viktória: A kollektív igényérvényesítés hazai szabályozásának jövőjéről. In: Németh/ Varga(eds.): Egy új polgári perrendtartás alapjai. HVG-Orac, Budapest, 2014, 172-191. p.]. Emellett külföldön angol nyelven is megjelentek tanulmányok a témában. Ezek egyike athéni kollégák felkérése nyomán íródott, a Prof. Klamaris tiszteletére megjelenő tanulmánykötetben jelent meg „Quo vadis Collective Redress? – Hungarian Aspects” címmel. A másik “Deficiencies of Collective Redress in Hungary and Recommendation for Codification” cím alatt a baseli Sutter-Somm professzor tiszteletére kiadott kerülő tanulmánykötet részeként.

Horváth E. Írta az Európai Bizottságnak az uniós jog által biztosított jogok megsértése tekintetében a jogsértés megszüntetésére és kártérítésre irányuló tagállami kollektív jogorvoslati mechanizmusok közös elveiről szóló ajánlásáról „Közös(ségi) elvek? – A kollektív jogorvoslat elvei Európában” c. tartott előadást 2015. március 13-án, Budapesten tartott „Határon átnyúló viták rendezése: törekvések és megoldások – Polgári Eljárásjogi és Nemzetközi Magánjogi Kutatásokat Végző Doktoranduszok és Doktorjelöltek IV. Országos Konferenciáján”. A konferencián elhangzott előadáson tovább dolgozott és a következő évben tanulmányként is megjelentette.

A kutatócsoporthoz utólag csatlakozott Gyimesi Tamás „A res iudicata a kollektív igényérvényesítés tekintetében” címmel [IAS, 2015. 2. szám. 175–193.] írt tanulmányt, melyben bemutatja a közérdekű igényérvényesítést valamint, a csoportos perlés egyes modelljeit, amelyek segítségével a jogerő vonatkozásában olyan jogpolitikai célokra, kérdésekre világít rá.

Gelencsér Dániel „Közérdekű igényérvényesítés Magyarországon – a gyakorlat tükrében” címmel készített és adott közre egy tanulmányt két részletben az Eljárásjogi Szemle hasábjain. Ennek célja elsősorban – a közérdekű igényérvényesítés elvi és jogszabályi kereteinek rövid láttatása után – eme jogintézmény gyakorlati működésének áttekintése volt. Az empirikus vizsgálódást bemutató – a tanulmány legmeghatározóbb részét képező- tartalmi egység alapját egy 2013-ban készült (fentebb már említett), és azóta aktualizált esetgyűjtemény képezte.

A magyar jog fejlesztésével kapcsolatos javaslatlételi lehetősége a kutatócsoportnak a pályázat időszakában elképzeltnél jóval nagyobb súllyal valósulhatott meg. Ahogy fentebb jeleztük, hogy az új magyar polgári perrendtartás kidolgozására vonatkozó kodifikációs folyamatban a kollektív igényérvényesítéssel kapcsolatos koncepció kidolgozására hivatott témabizottságot a vezető kutató elnöklése alatt kidolgozta a szabályozásra irányuló javaslatait. Ez a munka néhány hónap szünetet követően 2015 nyarán folytatódhatott, amikor a vezető kutató Prof. Dr. Trócsányi László miniszter úr és Prof. Dr. Németh János úr felkérése nyomán a „Felek és más perbeli személyek, kollektív igényérvényesítés, közérdekű kereset” n. III. sz. Polgári perjogi kodifikációs munkabizottság élén azt a megtisztelő feladatot kapta, hogy dolgozza ki a bizottságában 2015 október végéig a Polgári perrendtartás a kollektív igényérvényesítésre vonatkozó új fejezetének szabályaira és a jogszabályszöveg indokolására vonatkozó szakértői javaslatot.

Ennek nyomán került véglegesítésre a javaslat, amely tartalmazta a szabályozásra vonatkozó szövegszerű javaslatot és a hozzá fűzött általános, valamint részletes indokolást. A javaslat a két modellt (opt-in és opt-out) ötvözte és két eljárástípussal egészítette volna ki a jelenlegi rendszert. A polgári perjogi kodifikáció során készített anyagok a következő kötetben jelentek meg: Varga István, Éless Tamás (szerk.): Szakértői Javaslat az új polgári perrendtartás kodifikációjára. Budapest: HVG-ORAC, 2016. (a részleteket illetően ld. a közleményjegyzéket). Az új Pp. szövegébe végül egy ennél visszafogottabb megoldás került be.

Az utóbb említett munka nyomán a vezető kutató felkérést kapott, hogy a 2016. november 10-12. között Balatonfüreden megrendezésre kerülő 28. Közép-európai Közjegyzői Kollokvium egy negyvenperces előadás megtartására kapott felkérést „A kollektív igényérvényesítés hazai szabályozásának lehetséges irányai” címmel.

A négy évre tervezett kutatásunk tekintetében *2016 tavaszán kértünk tizenegy hónap hosszabbítást, mely jóváhagyásra került.* A közel egyéves hosszabbításra tekintettel a kutatás negyedik és ötödik évében szükséges teljesíteni az eredetileg a kutatás negyedik évre vállaltakat. Ebből főként az összegzés az, ami tulajdonképpen az utóbb engedélyezett ötödik évre esett.

A fentiekre is tekintettel a következőkben összegezhetjük a kutatás *negyedik évének* eredményeit. A vezető kutató három különféle témájú tanulmánya jelent meg a beszámolási időszakban hazai szakfolyóiratokban a kutatás keretei között [Harsági, Viktória: A modellválasztás dilemmái a kollektív igényérvényesítés hazai szabályozásánál. Eljárásjogi Szemle, 2016/1, 24-29. p.; Harsági, Viktória: A kollektív igényérvényesítés angolszász tapasztalatai. Közjegyzők Közlönye, 2016/2, pp. 14-28.; Harsági, Viktória: A holland kollektív igényérvényesítés rendszere. Magyar Jog, 2016/7-8., pp. 478-484.]. Külföldön magyar nyelven a következő írása került kiadásra: Harsági, Viktória: A kollektív igényérvényesítés fejlesztési lehetőségei. Acta Univ. Sapientiae, Legal Studies, 2015/2., pp. 217-238. Emellett egy hazai tanulmánykötetben is közreadta kutatómunkájának eredményeit [Harsági, Viktória: A kollektív igényérvényesítés hazai szabályozásának jövőjéről. In: Halustyik Anna / Klicsu László (szerk.): Cooperatrici Veritatis – Ünnepi kötet Tersztyánszkyné Vasadi Éva 80. születésnapja alkalmából. Pázmány Press, Budapest, 2015 [ISBN 9789633082614] 253- 276. p.].

Horváth E. Írisz kutató az Európai Bizottságnak az uniós jog által biztosított jogok megsértése tekintetében a jogsértés megszüntetésére és kártérítésre irányuló tagállami kollektív

jogorvoslati mechanizmusok közös elveiről szóló ajánlásáról írt „Uniós elvek? – A kollektív jogorvoslat elvei Európában” tanulmánya az Európai Jog 2016/4. számában (pp. 1-6.).

Szalai Ákos szenior kutatónak megjelent a „Kollektív keresetek a kontinensen – joggazdasági elemzés” a Magyar Jog hasábjain (2016/4, pp. 217-225).

Szilágyi Pál kutató „Csoportos keresetek az Egyesült Királyság antitröszt jogában” címmel tett közzé egy tanulmányt a beszámolási időszakban [Pázmány Law Working Papers Nr. 2016/19, pp. 1-8.]

A kutatás utolsó (ötödik) évében a vezető kutató véglegzte és közreadta a holland és a belga szabályozásra vonatkozó tanulmányait (vö. közleményjegyzék).

Az összehasonlító jogi tanulmányok sorának folytatása érdekében – az OTKA kutatás finanszírozásával – a vezető kutató 2016 nyarán két hetet töltött a lausannei Institut Suisse de Droit Comparé (ISDC) könyvtárában, 2017 nyarán közel két hetet Cambridgeben és több, mint egy hetet a németországi Freiburgban annak érdekében, hogy megalapozza azt *a kutatást befejező összefoglaló monográfiát*, mely 2017 őszén jelenik meg Európai válaszok a kollektív igényérvényesítés szükségességének kérdésére címmel a Pázmány Press gondozásában kb. 9 szerzői ív terjedelemben.

Az ötéves kutatómunkáról szóló beszámolót azzal az összegezéssel zárhatjuk, hogy az engedélyezett hosszabbításra is tekintettel a kutatás a munkatervben vállaltakkal összhangban haladt előre és zárult.

Budapest, 2017. október 28.

Prof. Dr. Harsági Viktória
vezető kutató